

TERÖRİZMİN SİYASALLAŞMA SÜRECİ VE TÜRKİYE

DOÇ. DR. SELÇUK DUMAN*

GİRİŞ

Jeopolitik ve jeostratejik açıdan son derece önemli bir konuma sahip olan Türkiye; geçmişten günümüze dünya güç dengesini etkileyecek tarzda ve çıkar çatışmalarına sahne olan hassas bir coğrafi alanda bulunmaktadır (Özgen 1989: 1). Yakın çevresinde ve üzerinde çıkar ve güç çatışmalarına sahne olduğu gibi (YÖK 1985: 15) bu konumu ile Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının düğüm noktası olarak nitelendirilen Akdeniz ve Orta Doğu'nun doğu-batı ve kuzey-güney asli miğferleri üzerinde bir köprü durumundadır (YÖK 1985: 15); (Süzer 1992: 11). Ayrıca Akdeniz, Marmara ve Karadeniz yoluyla önemli bir merkez, Süveyş Kanalı, Basra Körfezi ve Doğu Akdeniz aracılığıyla petrol bölgelerine yakındır (Arslan 2000: 99). Bu nedenle Avrupa, Asya, Orta Doğu, Basra Körfezi ve Afrika'ya stratejik düzeyde kuvvet intikali için gerekli bir bölge olmuştur (Acar Ushal 2007: 105-106). Diğer yandan Türkiye geçmiş tarihinde almış olduğu roller açısından birçok devletin tehditlerine maruz kalmış ve hem Batılı ülkeler hem de Doğulu ülkeler bu konuda etkin rol almışlardır (Acar Ushal 2007: 105). Bütün bu nedenlerden dolayı Türkiye üzerinde değişik adlarla zaman zaman oyunlar oynanmış ve Türk Devleti'nin siyasi rejiminin; ekonomik, sosyal ve kültürel yönleri baskı altına alınmak istenmiştir (Özgen 1989: 1).

* Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

Ancak bütün bu açıklamalardan Türkiye’de ortaya çıkan terörü izah etmek mümkün değildir. Bu açıklamalar, dışa bağımlı nedenler olup, bunun birde içe bağlı nedenleri bulunmaktadır. Burada da öne çıkan sosyal bütünleşmedeki sorunlardır. Sosyal bütünleşme; *“Bireylerin veya sosyal grupların dünya görüşleri arasındaki farkların cemiyetteki millî kültürden minimum seviyede uzaklaşma halidir. Diğer bir ifadeyle cemiyetler her bir sosyal grubun kendi hakkında vardığı şuurun, kendi birliği hakkındaki şuurun yoğunluğunun toplumdaki bütünleşmesini bozmayacak seviyede olmalıdır”* (Erkal 1992:108). Yani bütünleşme için ihtiyaç duyulan şahsiyet tipi, faydacı olduğu kadar, dayanışmacı ve toplumcu, fert ve toplum menfaatlerinin zıt olmayacağını benimseyen, toplumdaki manevi tatminden pay alandır (Erkal 1992:117). Bu da Türkiye’de millî birlik ve bütünlük politikasının eksikliği ile alakalıdır ki, bütünleşmenin gereği olan ortak unsurlar yok edilirken, bunun yerine ithal ideolojiler ve anlayışlar yerleşmiştir. Bu durumdan çıkmanın yolu ise millete güvenmektir. Bu güvenin demokratik hak ve özgürlüklerle yansıtılması ise olmazsa olmazdır (Mutioğlu 2000: 281).

Yine ortak bir kültürün olmaması, sosyal grupları kendi kültürlerini korumaya ve kabul ettirmeye itecektir. Bu olay zaman içerisinde, gruplarda fanatikleşmeye ve gruplar içinde cebir ve şiddet kullanmaya meyilli kişilerin çıkmasına sebep olacaktır. Bu ise; anarşinin başlamasına, içine kapanan grupların, kendi fikirlerinde derinleşerek, bu fikirlerini kabul ettirmek için teröre başvurmalarına sebep olacaktır. Esas itibarıyla ortak bir kültürden bahsedilmemesi ayrılıkçı düşünceleri körükleyecektir (Bağrıaçık 1992: 39). Bu yüzden *“Kültür birliği öyle bir harçtır ki, bu olmadan herhangi bir müspet bunun üzerinde yükselmez. Bu bakımdan demokrasi de temelde kültür birliğine ihtiyaç duyar. Kültür birliğinin bulunduğu ülkelerde demokrasi de istikrarın anahtarı olur. Millî mutabakatların kültür birliği ve kimliğinin net olmadığı ülkelerde demokrasi sağlam temellere oturtulamaz. Kültür birliği bir toplumda dâhil olma şuurunu geliştirir”*(Erkal 1992:3). Bunu söylerken ülkemiz de millî devletin tek bir unsurdan oluştuğu akla gelmez. Ulus temeli üzerine oluşan millî devlet, etnisiteden ziyade ortak bir kültürün oluşturduğu millet esasına dayanır (Baharççek 2000: 13). Fakat tarih, din, örf ve âdetler, sanat ve edebiyat eserleri gibi kültür unsurları millî şahsiyetin sürekliliğini gösterir. Bunlar arasında gelişmeci ve tekâmülcü bağın koparılması toplulukta anormal belirtilerin gösterilmesine yol açar. Bu anormal belirtiler genellikle anarşi, şiddet ve sosyal çözümlüme olarak kendini gösterir (Bağrıaçık 1992: 41). Bu da terörün etnik temele

Bütünleşme için ihtiyaç duyulan şahsiyet tipi, faydacı olduğu kadar, dayanışmacı ve toplumcu, fert ve toplum menfaatlerinin zıt olmayacağını benimseyen, toplumdaki manevi tatminden pay alandır.

kaymasına, kabile, aşiret, mezhep ve din gibi alanları kullanmasına neden olur ki, bunun temel nedeni ise; ulus devletin gerekli kıldığı millî kimlik ve vatandaşlık bilinci ile bireysel kimliğe saygıyı esas alan ve çağdaşlaşmayı temsil eden Türk milliyetçiliği ideolojisinin, Atatürk'ün ölümünden sonra terk edilmesidir. Bu yüzden sosyal bütünleşmede büyük bir boşluk ortaya çıkmış ve bunun sonucunda toplumsal ayrışmalar meydana gelmiştir (Günay 2000: 775).

İşte yukarıda kısaca nedenlerini ortaya koyduğumuz sosyal çözümler sonucu meydana gelen terör olayları; insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte, nitelik açısından oldukça farklı bir şekilde görülmüştür. Önce terör olarak ortaya çıkan bu olaylar, zaman içinde almış olduğu yeni şekillerle terörizm ve son hâliyle de siyasal terörizm olarak tanımlanmıştır. Makalemizin başlığında da yer alan siyasal terörizm, gelinen son aşama olup, oldukça tehlikeli bir hâlin oluşması söz konusudur. Bizde şimdi sırasıyla bunları açıklayalım.

Kültür birliği öyle bir harçtır ki, bu olmadan herhangi bir müspet bunun üzerinde yükselmez. Bu bakımdan demokrasi de temelde kültür birliğine ihtiyaç duyar.

Terör

Terör kelimesi Fransızca kökenli olup (Kuyaksil 2000: 595), Türkçedeki karşılığı; yıldırma, cana kıyma, malı yakıp yıkmak, korkutma ve tedhiş anlamına gelmektedir (TDK 1998: 2200). Terörle Mücadele Kanunu'ndaki karşılığı ise; *"Cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasa'da belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devleti'nin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir."* (Başbakanlık 1998: 10) şeklinde ifade edilmektedir. Terör; hukuki açıdan adi bir suç, askerî ve stratejik bakımdan ilan edilmemiş bir savaş, siyasi gözle bakılırsa ideolojidir. (Kodaman 1985: 27) Terör; şiddet yoluyla iletmeye çalışılan kin, intikam ve öfkedir (Erdem 2001: 21). Terör; kural tanımaz, örgütlü ve kuralsız şiddet hareketleridir (İlhan 2008: 46). Wilkinson; terörün çoğu zaman masumları hedef aldığını ve mülke zarar verdiğini ifade etmiştir (Erdem 2001: 21). Ahmet Taner Kışlalı ise; terörde şiddetin bir amaç değil, araç olduğunu, amacın toplumda ortaya çıkacak etki olduğunu belirtmiştir (Alkan 2002: 16).

Terör, insanlık için insanların hak ve özgürlüklerini savunma adına ortaya çıkarılan, savundukları insanların hak ve yaşam özgürlüklerini ellerinden alan bir yöntemdir (Dilmaç 1996:7). Terör, şiddet ön şartı ile öldürme, yaralama, yakma, bombalama ve toplum içerisinde can güvenliğinin olmadığına ilişkin endişe anlamına gelir (Ekizer 2000: 97). Terörün alanını hiçbir kural ve değer tanımayan şiddet eylemleri, nefret ve intikam hisleri oluştururken, devletin alanını ise; hukukun üstünlüğü, demokratik değerler ve etik ilkeler oluşturur (Usak 2008: 2). Terör hareketlerinin hedefi ya da hedeflerinden birisi de devletin idari mekanizmasını bozmak, sosyal yapısını altüst etmek, iktidarını zayıflatmak amacıyla toplu katliamlar, suikastlar, sabotajlar, gasp eylemleri gibi fiiller yaratarak, toplumda düzene karşı güvensizlik doğurmaktır (Acar-Ushal 2007:156). Terör, şiddet, kan, gözyaşı, nefret, ayrışma ve intikam gibi kodlar üzerinde iletişim kurmayı

Terör, insanlık için insanların hak ve özgürlüklerini savunma adına ortaya çıkarılan, savundukları insanların hak ve yaşam özgürlüklerini ellerinden alan bir yöntemdir.

ve bu yoldan amacına ulaşmayı tercih eder. Devlet ise; demokrasi, insan hakları, uzlaşma, birliktelik ve bütünlük kodları üzerinden iletişim kurar (Usak 2008: 2). Terörün aracı şiddet; hedefi ise kişiler ve ötesinde devlet düzeni ile devletin varlığının kendisidir (Bağrıaçık 1992: 15). Uluslararası bağlantıları da olan terör, devlet otoritesini reddeder. Adam kaçırma, işkence, tehdit ve şantaj yöntemlerini kullanır. İstismarcıdır, acımasızdır, propaganda olmazsa olmazdır. Büyük paraya ihtiyacı vardır (İlhan 2008: 47).

Terör günümüzde bir bölge ya da ülkenin ötesinde dünya sorunu hâline dönüşmüştür. Terör olayları daha çok ideolojik nitelikli olsa da sosyal, siyasal, dinî ve etnik temelli olarak da ortaya çıkmaktadır (Baharçipek 2000: 12). Amacı; insanlara belirli düşünce ve davranışları kabul ettirmek için zor kullanma ya da tehdit etmedir (Alkan 2000: 68). Hedef, devlete olan güveni ortadan kaldırmak, sosyal bütünlüğü bozmak ve bu yolla toplumsal düzeni bozarak istediği sonuca ulaşmaktır (Baharçipek 2000: 13). Bu hedef; ülke içerisinde yaşayan insanları birbirine düşürerek kargaşa yaratmak ve bu yolla ülkeyi zayıf düşürmektir. Sonuçta, o ülkede hem ekonomi hem sosyal yapı hem de politik yapı zayıflayacak, dış müdahaleye uygun hâle gelecektir (Göksu-Bilgiç 2010: 186). Böylelikle kaos, umutsuzluk, kalıcı fiziksel ve ruhsal sakatlanma ve toplumsal sistemin felç olması gibi sonuçlar doğacak ve sosyal sistem çökecektir (Tataroğlu 2002:2). Böylece büyük boyutlu korku yaratılacak ve bireylerde yılgınlık ortaya çıkacaktır (Yılmaz 2004: 15). Bu şekilde özgürlüğü ve özgürlükçü düşünceyi yok edecek, antidemokratik ve dayatmacı bir yapıya bürünecektir. En önemli sonucu

ise; en kutsal ve en temel hak olan yaşam hakkını dahi yok edebilmesidir (Uyar 2008: 14,43).

Teröristlerin kendilerine söyledikleri en büyük yalan, ölme ve öldürebilme özgürlüğüne sahip olmalarıdır (Arıboğan 2003: 49). Bu sözde özgürlükleri adına terörist eylemler yaparken özel birini aramazlar, sıradan insanları da öldürebilirler. Yine ölü sayısının bir kişi, bin kişi ya da yüz bin kişi olması da önemli değildir. Önemli olan onların ne kadar zavallı, korumasız ve biçare olduklarını ortaya çıkarmaktır. Teröristler bu eylemi yaparak *“Sizler bizleri durduramazsınız. Korumakla yükümlü olduğunuzu koruyamazsınız. Gerçek güce itaat etmekten ve şartlarımızı kabul etmekten başka alternatifiniz yok.”* mesajını vermiş olurlar (Arıboğan 2003: 46).

16 Kasım 1937 tarihinde Cenevre’de imzalanan Terörün Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi’nin 8. maddesi *“Teröristi ya reddet ya cezalandır.”* şeklinde düzenlenmiş olup (Uyar 2008: 85), Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 1260 Nu.lı Kararı ile de *“Tüm devletlerin terörün finansmanına yönelik eylemlerin önlenmesi, güvenli bölgeler oluşturulması, terör eylemlerinin faillerine, iş birlikçilerine eleman ve silah temin edilmemesi için gerekli önlemlerin alınmasını istemiştir.”* Yine bu çerçevede 1333, 1368, 1390, 1455, 1526, 1566, 1624 ve 1699 Nu.lı Kararlar alınmıştır. Bunlardan 1624 Nu.lı Karar’a baktığımız zaman, *“Terörün amacı ne olursa olsun, ne zaman olursa olsun ve kim tarafından yapılırsa yapılsın terörün bir numaralı güvenlik tehdidi olduğunu, terörün önlenmesi gerektiği ve teşvik edenlerin cezalandırılması gerektiği ifade edilmiştir”* (Uyar 2008: 98).

1937 yılından itibaren terörle ilgili gerekli tedbirlerin alınması gerektiği ifade edilmesine rağmen, çağdaş ülkeler bunu yeterince dikkate almamış ve terörü bir canavara dönüşmüştür (Türk Demokrasi Vakfı 1995: 7). Bu da terörün örgütlü hâle dönüşmesine ve örgütün güçlenmesine neden olmuştur. Örgütlü hâle dönüşen terör; amaçlarını gerçekleştirmek, seslerini duyurabilmek ve güçlerini gösterebilmek amacıyla kitlesel yöntemlere ihtiyaç duymuş ve bu yöntemlerde de en önemli olan kitlesel iletişim araçlarını kullanmıştır (Fidan 2000: 896). Kullandıkları adalet, eşitlik, iş, emek, özgürlük, kurtuluş, bağımsızlık, din, Tanrı gibi kavramlarla toplum üzerinde etkin hâle gelmeye çalışmaktadırlar (Çağlar 2000: 916). Onları ayakta tutan; ideoloji, iç ve dış destek, para ve elemandır. (Alkan 2000: 117) Terörist organizasyonlarda olmazsa olmaz olan ideoloji, temel dayanaktır ve hareketin rehberidir

Terör günümüzde bir bölge ya da ülkenin ötesinde dünya sorunu hâline dönüşmüştür. Terör olayları daha çok ideolojik nitelikli olsa da sosyal, siyasal, dinî ve etnik temelli olarak da ortaya çıkmaktadır.

(Alkan 2000: 71). Eylemlerinde ve faaliyet alanlarında devlet desteği elde etmeleri onların sınırları aşan bir örgüt hâline dönüşmelerine neden olur (Uyar 2008: 5). Zaten gerek ideolojik gerekse lojistik bakımdan uluslararası düzeyde örgütlenmek zorundadırlar. Yoksa psikolojik, siyasi, lojistik destek almadan varlıklarını sürdüremezler (Acar 2005: 38).

Terör örgütleri örgüte eleman temininde örgütün tanıtımına yönelik propaganda, örgüt elemanlarının silahlı ve siyasi eğitiminden, barınma ve iaşelerinin sağlanmasına, ulaşım giderlerinden haberleşme giderlerinin karşılanmasına, silah teçhizat ihtiyacından patlayıcı madde ihtiyacının giderilmesine kadar büyük oranda parasal desteğe ihtiyaç duyarlar (Yayla 2008:417). En önemli gelir kaynakları ise uyuşturucu kaçakçılığı, silah kaçakçılığı, kredi kartı dolandırıcılığı, gasp ve hırsızlık, fidye alma, gayrimenkul alımı ve diğer ülkelerden elde edilen paralardır (Aykın-Gümüşay 2008: 355,359).

Örgütlü hâle dönüşen terör; amaçlarını gerçekleştirmek, seslerini duyurabilmek ve güçlerini gösterebilmek amacıyla kitlesel yöntemlere ihtiyaç duymuş ve bu yöntemlerde de en önemli olan kitlesel iletişim araçlarını kullanmıştır.

Terörü finanse edenler masum insanların ölümüne sebep oldukları gibi bombayı yerleştiren kişilerden hiçbir farkı olmadığı da gerçektir (Aykın-Gümüşay 2008: 343). Terörün geride bıraktığı en önemli hadise ölümle ya da maddi kayıpla sınırlı olmayıp, korku ve dehşetin yanında panik ve depresif hâlinde ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu durum sadece toplum bireylerinde gözükmez, ülkeyi yönetenlere de yansiyabilir (Arıboğan 2003: 72). Bu yüzden teröristlerin psikolojik durumları da önem arz etmektedir. Çünkü bir toplumun değerlerine, kurallarına, menfaatlerine, beklentilerine, varlığına ve bütünlüğüne ters düşen hareketleri yaparlar. Masum insanları öldürürler (Akşen-Koç 2010: 197).

Terörizm

Terörizm, tarihin ilk zamanlarından itibaren ülkeleri ve toplumları tehdit etmekte olup, 1926 yılında Romanya'nın Milletler Cemiyetine sunduğu "*Terörizmin Bastırılmasının Evrenselleştirilmesi İçin Uluslararası Sözleşme*" önerisi ile ilk defa uluslararası hukukun gündemine taşınmıştır (Saraçlı 2007: 1053). II. Dünya Savaşından sonra ise bütün dünyada yaygın hâle gelmiştir. Bunun temel nedeni, bazı ülkelerin terörizm faaliyetlerini kendi siyasi ve ekonomik çıkarları için desteklemiş olmalarıdır. Bu terörizmin hem yaygınlaşmasına hem büyümesine hem de uluslararası bir nitelik kazanmasına neden olmuştur (Başbakanlık 1983: 51). Terörizmin XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren boyutları da değişmiştir. Kimyasal, biyolojik, nükleer ve siber terör gibi adlarla ortaya çıkmıştır (Ekizer 2000: 85).

Dilimizde terörizm; siyasi bir amaca ulaşmak için yıldırma hareketlerini düzenli bir biçimde kullanma olarak tanımlanır (TDK 1998: 2200). Sulhi Dönmezer; terörizmi iki aşamalı olarak açıklar: Birincisi; yakın amaç diye nitelediği, cebir, tehdit, korkutma, şiddet, yıldırma yoluyla kamu düzenini ihlal etmek. İkincisi ise; ülkenin bir parçasını koparıp orada kendi ideolojisine uygun devlet kurmaktır (Beşe 2002: 26). Wilkinson terörizmi “*siyasal talebi kabul ettirmek için kişileri, grupları ya da toplumları ve siyasal iktidarı yıldırma için sistematik olarak öldürme, tahrip etme ya da öldürme, tahrip etme tehdidini uygulama*” olarak tanımlar (Acar 2005: 23). Doğu Ergil’de terörizmi; “*Bir siyaset yapma biçimi, siyasetin en radikal hali, silahla yapılan siyasetin en uç örneği, bir savaş türü ve alçak gerilimli savaş.*” olarak niteler (Ergil 1992: 139). Terörizm hukuki yönden suç, aynı zamanda savaş; strateji gerektirir. Öte yandan ideolojidir. Siyasi yaklaşım gerektirir (Tezcan 1981: 103).

İngiltere’de terörle mücadele mevzuatına göre terörizm; “*Siyasi kurumlara karşı şiddet kullanma veya toplumun çeşitli kesimlerinin korku içerisinde bırakılması amacıyla şiddet kullanılmasıdır.*” Fransa’da ise; “*Baskı ve tehdit yoluyla mevcut kamu düzeninin ciddi olarak bozulması amacıyla bireysel veya toplu olarak bulunulan herhangi bir faaliyettir*” (Yılmaz 2004: 17). Portekiz’de; “*ulusal çıkarları tehlikeye koyan devletin kurumlarını değiştirmeyi ya da bu kurumların mevcut işleyiş tarz ve düzenini bozmayı amaçlayan kamu makamlarını bir şey yapma ya da yapmamaya zorlayan ve birey ya da grupları tehdit eden eylem*” olarak tanımlar (Beşe 2002: 28). İspanyol Ceza Yasası ise; “*anayasal düzeni yıkmayı ve toplumsal barışı ciddi biçimde bozmayı amaçlayan eylem*” diye ortaya koyar (Beşe 2002: 28). Federal Almanya, 30 Mayıs 1968 tarihinde kabul ettiği olağanüstü tedbirler kanunu ile; “*İç ve dışta ortaya çıkacak olağanüstü hallerde federal cumhuriyetin bekasının ve demokratik düzenin korunması için Anayasa’da değişiklik yapma yetkisi*” vermiştir (Bakanlıklararası Kurul 1973: 201).

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 30. maddesi ile Avrupa Konseyi Temel İnsan Hakları ve Özgürlüklerine Dair Avrupa Sözleşmesi’nin 17. maddesi gereğince; Birleşmiş Milletler kapsamındaki medeni ve siyasal haklara ilişkin uluslararası sözleşmenin 5. maddesi özgürlükleri yok etme özgürlüğünün tanınamayacağını belirtmiştir (Uyar 2008: 85). 1949 yılında kurulan ve merkezi Strasburg’da bulunan 46 devletin üye olduğu Avrupa Konseyi, 1973 yılında aldığı 703 sayılı Karar’da; terörün suç olduğunu belirtmiş, teröristi ya iade et ya da ceza ver demiştir (Uyar 2008: 105). Tedhişçiliğin Önlenmesi Avrupa Sözleşmesi, 4 Ağustos 1978 tarihinde yürürlüğe girmiş, yine Terörizmin Önlenmesi Avrupa Sözleşmesi kabul edilmiştir (Uyar 2008: 106,108).

Terörist organizasyonlarda olmazsa olmaz olan ideoloji, temel dayanak-tır ve hareketin rehberidir.

Terörizm kavramı incelendiği zaman içerisinde şiddet, şiddet tehdidi ve bu tehdidin ya da eylemin devlet, sosyal sınıf, parti, örgüt veya kişi tarafından yapılması esas olup, toplumda ortaya çıkardığı korku yolu ile ideolojik, sosyal, etnik, dinî, siyasi, ekonomik ve benzeri hedeflere ulaşmak amaçlanır (Arslan 2000: 97). Bu amaca ulaşmak için şiddet belirli bir sistematik içinde kullanılmalıdır ki, burada amaç ülke yönetimlerinin davranış ve tutumlarını değiştirmek ve korku yaratmaktır (Mutioğlu 2000: 261). Terörizm birkaç kişinin bir araya gelerek eylem kararı alması şeklinde nitelenecek basit ve tesadüfi bir fenomen değil, çok iyi bir alt yapıya ihtiyacı olan ve etkili, zor elde edilebilir silahlarla yapılabilecek ey-

Terörün geride bıraktığı en önemli hadise ölümle ya da maddi kayıpla sınırlı olmayıp, korku ve dehşetin yanında panik ve depresif hâlinde ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

lemlerdir. Bu silahların taşınması ve saklanması önemlidir. Teröristlerin teknik ve ideolojik eğitimleri ile barınma ve beslenme ihtiyaçlarının karşılanması da önemli bir aşama olup, bütün bunlar için gerekli olan para ihtiyacının karşılanması için de uluslararası desteğe ihtiyacı vardır (Yayla 1985: 114,115). Terörizmin finansal kaynağı ise; uyuşturucu ticareti, insan kaçakçılığı, silah ticareti ve kitle imha silahı kaçakçılığıdır (Thachuk 2006: 60).

Terörizmin nedenleri, millî şuurda zayıflama, ırk ve dine dayalı hoşgörüsüzlük, ekonomik koşullar, sosyal yapının bozulması, göç, kültürel yozlaşma, eğitim eksikliği, otorite boşluğu, yasal boşluk, ahlaki çöküntü, güvenlik zaafı, istismara açık toplumsal sorunlar, siyasi kısıtlamalar ve uluslararası destektir (İşeri 2008: 20). Terörizmin özelliklerine gelince; ideolojik sistemli eylem, toplumun çoğunluğunu etkileme, acımasız ve insanlık dışı yöntemleri kullanma, reklam ve propagandaya önem verme, hi-

yerarşik bir yapıya sahip olma, örgütlü olma, çocuk, yaşlı, kadın, asker veya polis ayrımı yapmadan herkesi hedefe koyabilme (Acar 2005: 28-29), yılgınlık sağlamak ve korku saçmaktır (Komisyon 2005: 6). Terörizmin ortaya çıkabilmesi için mutlaka bir plan ve ideolojinin olması gerekir. Elbette ki, bu planının ve ideolojinin de bir kurum tarafından benimsenmesi şarttır. Bu yüzden terörizm bir organizasyon işidir (Kılıç 1996: 16).

Terörizmde kısa vadeli amaçlar; hükûmeti ve güvenlik güçlerini taciz etmek, zayıflatmak, şaşırtmak, hükûmete olan güveni sarsmak, seçimleri etkilemek ve bu yolla hükûmetin reaksiyonuna neden olmak, uluslararası, ulusal ve yerel düzeyde destek sağlamaktır. Uzun vadeli amaçlarına gelince; ulusal ve uluslararası düzeyde yasal olarak politik tanınma hakkı kazanmak (Brown 2004: 5), bu çerçevede; ülkede rejimi ve siyasi iktidarı yıpratmak, otoriteyi sarsmak, devletin

halka yardım edemeyeceği inancını yaymak, ulusal ve uluslararası kamuoyunda dikkatleri üzerine çekmek, savundukları davanın duyurulmasını sağlamak, toplumun direnç gücünü kırmak, kendi davalarına karşı oluşan olumsuz ortamı ortadan kaldırmak, kitleleri itaate zorlamak (Dilmaç 1996: 20,21), kitlesel kamuoyu oluşturmak, sempatican ve yandaşlarını isyana zorlamak, otoriteye karşı tepki oluşturmak ve güveni sarsmak (Turan 2002: 5-7), devletin siyasi, sosyal, ekonomik gücünü zaafa uğratmaya ya da yıkmaya çalışmak, hatta devleti ele geçirmek için korku, panik, ümitsizlik ortamı yaratmak (Çağlar 2000: 914), otoriteyi tahrip etmek, yönetimin baskın yöntemlerine başvurmasını sağlamak, düzene karşı olan güçleri harekete geçirmek, otoriteye ait güçleri ve kurumları etkisizleştirmek, kamuoyunu yönlendirmek, siyasal güç odaklarını ele geçirmek veya yönetimi devirmek (Ergil 1992: 140). Terörizmde yöntem; çok fazla insan öldürmenin ötesinde kitlelerin yapılan eylemden büyük oranda etkilenmelerini sağlamaktır. Kitleler yapılan eylem sonucunda korku ve dehşete kapılacaklar, umutsuzluk içerisinde teröristlerin bütün isteklerine boyun eğeceklerdir (Alkan 2002: 16). Bu yüzden terörizmin temel dayanağı olabildiğince halkın dikkatini çekmektir (Baharççek 2010: 28). Böylece toplumun direnme gücü kırılacak, sosyal ve siyasal zaafı deşifre edilecek, kargaşa yaratılacak, halk desteği zayıflayacaktır (Alkan 2002: 16). Diğer yandan terörizm politik amacını gerçekleştirmek için şiddet uygulamaktadır (Karaosmanoğlu 2006: 27). Politik eylem niteliğinde olan terörizmin politik amacı ise; millî birliği ve bütünlüğü yıkmak, parçalamak, düzeni ve rejimi tehdit etmek, meşru otoriteye karşı tavır almak ve mücadele etme hareketidir (Kodaman 1985: 27). Bu şekilde siyasi iktidar ele geçirilecek ve yapılan eylemler sonucunda sindirilen sahipsiz yığınlar etkisiz kılınacaktır (Yılmaz 2004: 15). Terörizm yöntem olarak şiddete başvurur ancak bu şiddete başvurma işlemi sistemli, örgütlü ve siyasi bir içerik taşımaktadır (Komisyon 2005: 5). Fakat terörizm yalnız başına ne zor kullanma, ne şiddet, ne kargaşa çıkarmaya yönelik bir hareket olup, tüm bunların ötesinde yeni bir düzen oluşturma anlamını içerir (Demirel 2007: 22). Terörizm, amaçlamış olduğu politik veya ideolojik hedefe ulaşmak için yıldırma, korku verme ve cebir metodunu sistemli bir şekilde kullanabilmektedir (Brown 2004: 3).

Psikolojik savaşın bir unsuru olan terörizm, dünya coğrafyası incelendiği zaman görülür ki, daha çok geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkar.

Siyasi kurumlara karşı şiddet kullanma veya toplumun çeşitli kesimlerinin korku içerisinde bırakılması amacıyla şiddet kullanılmasıdır.

Ya sosyal, ekonomik, kültürel birtakım eksiklikler istismar edilir, ya da suni olarak problemler yaratılır (Kuyaksil 2000: 616). Diğer yandan terörizm insan canını hiçe sayarak, insanı siyasetin öznesi değil nesnesi hâline getiren, insan canı ve haysiyetini siyasal amaçlar için kullanabilen ve harcayabilen bir yöntem olduğundan, demokratik düzen ve demokrasi ile de çatışır. Yine terörizm küçük bir azınlık kanalıyla ve silahlı gücüyle çoğunluğun iradesine baskı kurmak, çoğunluğa dikte etmektir (Ergil 1992: 142). Değişen ve gelişen dünyada terörizm elde etmiş olduğu yeni teknolojik imkânlarla gücünü her geçen gün biraz daha arttırmaktadır. Demokratikleşme yolunda atılan adımlar yoluyla terörün nicelik olarak azaltıldığı zannedilse de demokratik ortamlarda terörün etkinliği daha da artmaktadır (Yılmaz 2004: 12). Yani modern devletlerin açık fikirliliği ve demokratik düzen içerisinde gelişen hoşgörüyü suistimal

Psikolojik savaşın bir unsuru olan terörizm, dünya coğrafyası incelendiği zaman görülür ki, daha çok geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkar.

ederek ortaya çıktığı görülür (Bağrıaçık 1992: 9). Terörizmle mücadele ederken özel bir çabanın harcanması gerektiği bir gerçektir. Ancak burada temel olgu kontrolü kaybetmemektir. Başarının en önemli noktası da budur (Hobsbawn 2008: 165). Özellikle demokratik rejimlerin geliştirilmeye çalışıldığı, sosyal ve ekonomik yapıların iyileştirmeye çalışıldığı ortamlarda ortaya çıkan terör hareketleri, toplumun huzurunu tahrip ederek, kişilerin devlete olan güvenlerini ortadan kaldırır ve sistemi işlemez hâle getirirler (Dilmaç 1996: 10).

Türkiye’de terörizmin ortaya çıkmasının nedenleri ise çok farklı olup, jeopolitik ve jeostratejik yapı, kültür, aile yapısı ve tarihî süreç etkili olmaktadır. Ancak bunların ötesinde temel sorun toplumsal dayanışmanın zayıflamasıdır (Arslan 2000: 98).

Bu konuları girişte anlattığımız için tekrar dönmeyeceğiz. Ancak Anayasa’ımızın 3. maddesinde yer alan “*Türkiye Devleti ülkesi ve milleti ile bütündür.*” ifadesi ve 10. maddesinde yer alan “*Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep vb sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir... Devlet organları da bu eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadır.*” (1982 Anayasası 2002: 3-4). İfadesi ortaya çıkan sorunların hukuki olmadığını göstermektedir.

Siyasal Terörizm

Siyasal terörizm; elbette terörün en üst seviyesidir. Bu aşamada artık terör güç kazanmış, uluslararası ve ulusal düzeyde ciddi bir desteğe ulaşmış, toplumda yılgınlık meydana getirmiş, siyasal isteklerini yüksek sesle dile getirmeye başlamış ve kendisine göre her şeyi hak etmiş noktadadır. Wilkinson siyasal terörizmi “*Teröristlerin siyasal amaçlarını teslim etmelerini sağlamak üzere, fertleri, grupları, top-*

lumları veya hükümetleri yıldırmak için sistematik olarak tahrip ve cinayet işlemleri veya bunları işleme tehditleri” olarak tanımlamaktadır (Hazır 2001: 47). Terörizmin siyasallaşmasında en önemli unsur terörizmin uluslararası düzeyde destek görmesi ve korunup kollanmasıdır. Gerçi uluslararası anlamda alınan birçok kararlar terörizmin yasaklanması ve cezalandırılması sık sık dile getirilmiştir. Ancak uygulamada yaşanan aksaklıklar bir sonucun alınmasını engellemiştir. Uluslararası düzeyde terörizme ilişkin alınan kararlara gelince; 1935 yılında Kopenhag Konferansındaki; Terörün Önlenmesi ve Cezalandırılması ile Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kurulması konusundaki Sözleşmeler 1937 yılında imzalanmıştır (Arıboğan 2006:128). 1963 yılında Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Diğer Bazı Eylemlere İlişkin Sözleşme (Arıboğan 2006:128) ve BM Genel Kurulu 1970 yılında Devletler Hukuku İlkelere hakkında bir bildiri yayımlamış ve Bildirisi’nde; “Her devletin diğer devletteki bir savaşı veya terörist hareketini örgütlemekten, tahrik etmekten, onlara yardım etmekten veya bu hareketlere katılmaktan veya kendi ülkesinde böyle hareketlerin yapılmasına yönelik organize faaliyetlere göz yummaktan kaçınması görevi vardır.” diyerek terörizme destek verilmesini yasaklamıştır (Fendoğlu 2000: 763). 1970 yılında Uçakların Kanun Dışı Yollarla Ele Geçirilmesine İlişkin Sözleşme, 1971 yılında Sivil Havacılığı Güvenliğine Karşı Kanun Dışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşme, 1973 yılında Diplomatlar da Dâhil Uluslararası Korunan Kişilere Karşı Girişilen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme (Arıboğan 2006: 128), yine 1979 yılında Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesinde konu tekrar işlenmiştir (Fendoğlu 2000: 765). 1979 yılında Rehine Alınmasına Karşı Uluslararası Sözleşme, 1980 yılında Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Hakkında Sözleşme, 1988 yılında Uluslararası Sivil Havacılığa Hizmet Veren Havaalanlarında Kanun Dışı Şiddet Olaylarının Önlenmesine Dair Protokol (Arıboğan 2006: 128), 1989 tarihli AGİK Viyana Kapı Bildirisi’nde bütün terör suçlarının kınanması ve nerede kim tarafından yapılırsa yapılsın terörün haklı görülmemeyeceği açıkça belirtilerek şu şekilde ifade edilmiştir: “Katılan devletler kim tarafından işlenmiş olursa olsun devletler arasında dostça ilişkileri ve güvenliği tehlikeye koyanlar da dâhil olmak üzere, tüm terörizm hareketlerini, yöntemlerini ve uygulamalarını kayıtsız ve şartsız bir şekilde kınarlar. Ve terörizmin hiçbir şart altında haklı kınanamayacağı noktasında mutabıktırlar.” denilmiştir (Fendoğlu 2000: 767). 1991 yılında Plastik Patlayıcıların Teşhisi Amacıyla İşaretlenmesi Sözleşmesi, 1999 yılında Terörist Bombalamaların Ortadan Kaldırılması

Türkiye’de terörizmin ortaya çıkmasının nedenleri ise çok farklı olup, jeopolitik ve jeostratejik yapı, kültür, aile yapısı ve tarihî süreç etkili olmaktadır.

Yönünde Uluslararası Sözleşme, 2001 yılında Terörizm Finansmanın Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme, yine 2001 yılında 1373 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı (Arıboğan 2006: 128-129), görüldüğü üzere uluslararası düzeyde bu konuda ciddi çalışmalar yapıldığı ve terörün değişik unsurlarının önlenmesine çalışıldığı tespit edilebilmektedir. Ancak önemli olan terörizm algısı ve uygulamadır. Maalesef bu konuda fikir birlikteliği söz konusu değildir. Bu yüzden yapılan bu çalışmalar sonuç vermemiş ve uluslararası düzeyde roller ve ilişkiler giderek karmaşık bir hâle gelmiştir. O yüzden bütün sözleşmelere rağmen, devletler teröristleri barındırabilmiş, mafya patronları devletleri yönetebilmiş, hatta teröristler belli makamlara gelebilmiş ve terörist hareketler finanse edilebilmiştir (Thachuk 2006: 58). Böyle olunca da devlet sponsorlu terörizm son derece tehlikeli bir şekilde ateş gücü yüksek silahlarla istihbarat, para ve eğitim desteğiyle aşırı yıkıcı bir hâle dönüşebilmiştir. (Başeren 2006: 15) Bunun sonucunda diğer terör şebekeleriyle entegre hâline gelebilmiş ve zaman zaman ortak çalışmalarda bulunmuştur (Yayla 1985: 111).

Tüm bunların nedenleri farklı şekillerde tanımlanabilir. Örneğin; propaganda amaçlı kimi söylemlerin oluşturduğu sis perdesine karşın uluslararası sermayenin kayıtsız şartsız egemenliğine dayalı yeni bir tür imparatorluk dönemine girdiğimiz konusunda yaygın kanaat bulunmaktadır. Bu süreç ulus devleti tehdit ettiği gibi ulus devletle birlikte demokrasilerin de ortadan kaldırılmasını gündeme getirmiştir. Çünkü küreselleşen dünyada uluslarüstü veya küresel iktidar odaklarının menfaatlerine dayalı bir siyaset uygulanmaktadır ki, bu da demokrasi ilkelerine terstir (Işıklı 2008: 49). Diğer yandan küreselleşme koşullarında ulus devlet erozyona uğrarken, sosyal devlet de ortadan kalkar (Mütevellioglu-Ersezer 2008: 164). Küreselleşme ister ekonomik yönden tek tipleştirici, ister mal, hizmet ve sermaye alanlarına yönelik birliktelik isterse kültürel nitelikte olsun ulusal ekonomileri, ulusal devletleri ve sosyal yapıyı tümüyle erozyona uğratacaktır (Koçdemir 2004: 346). Küreselleşme yoluyla devletlerde çözülme, etnik milliyetçilik, çok kültürçülük, çok kimliklilik gibi kavramlar ön plana çıkarken, diğer yandan toplumun önemli bir kesiminde sefalet meydana gelmektedir (Koçdemir 2004: 347-348). Küreselleşen ve bilgi akışının olağanüstü boyutlara ulaştığı çağımızda diğer ülkeler tarafından ve özellikle de otoriter rejimler tarafından radikal eğilimli hareketler teşvik edilmekte bu da te-

Bütün sözleşmelere rağmen, devletler teröristleri barındırabilmiş, mafya patronları devletleri yönetebilmiş, hatta teröristler belli makamlara gelebilmiş ve terörist hareketler finanse edilebilmiştir.

rörün güç kazanmasına neden olmaktadır (Baharççek 2010: 30). Bunun en büyük tehlikesi ise etnik terörün bir kitle hareketine dönüşebilme olgusu ve bir ayrılıkçı hareket olarak kullanılabilmesidir (Başeren 2006: 14). Küreselleşme bazı devletler içerisinde radikal ve gerici grupların şiddeti kullanma ve uluslararası düzeyde dikkati çekme kabiliyetini arttırmıştır. Modern çağın gereği olarak gelişen iletişim araçları da küresel çapta finans transferini kolaylaştırmıştır (Mazarı 2006: 223). Küreselleşen dünyada globalleşme adına sürdürülen empozelerin neticesinde ekonomik, teknolojik, askerî, sosyal ve kültürel yönden kontrolü elde tutmak hedeflenmiştir (Kocaoğlu 2000: 407).

İkinci olarak; Dünyada siyasi rekabet ortamı terörizm ve terörle mücadelede büyük bir ikiyüzlülük olarak kullanılmış, terörizme karşı kurumsal iş birliği gerçekleşemediği gibi herkes kendi politikasına inanan teröristi kutsal bir davanın savunucusu olarak görürken, kendi siyasi çıkarı ile örtüşmeyen teröristi lanetlemeyi tercih etmiştir. Devletler bu şekilde terörizmi kullandıkları için terörizm uluslararası bir boyuta ulaşmış, siyasal kimlik kazanmış, evrensel doğrulardan uzaklaşdığı için de kurumsal iş birliği sağlanamamıştır (Arıboğan 2006: 130). Yine Batı merkezli bazı toplumlar diğer ülkelerdeki terör eylemlerini meşru ve siyasi bir mücadelenin aracı olarak gördükleri için terörün uluslararası bir boyut kazanmasına ve teröristlerin de yaptıkları mücadelenin bir siyasi mücadele, bunu gerçekleştirenlerin de özgürlük savaşçıları olarak tanınmasına neden olmuşlardır (Cerrah 2000: 389).

Terörizmin gelişmesinde önemli bir neden de uluslararası terörizmde önemli bir finansman kaynağı olan uyuşturucu madde kaçakçılığıdır. Uyuşturucu madde, birçok insanın ölümüne neden olduğu gibi maddi ve manevi olarak ciddi zararlara neden olmaktadır. Diğer yandan sonuçları itibarıyla bütün toplumları tehdit eden bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Terörizmle iç içe geçen uyuşturucu madde kaçakçılığı karmaşık bir hâlde görünse de aslında birbirlerini destekler, topluma verdikleri zarar açısından da birbirlerine benzer unsurlardır. Bu yüzden terörizmle mücadele ederken olayın bu boyutuna da dikkat etmek gereklidir (Uyuşturucu ve Terörle Mücadele İnisyatifi 1996: 3). Terörün uluslararası boyut kazanması ve uyuşturucu madde ile birlikte finans elde etmesi, terörle mücadelede yeni yöntemlere ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır (Aykın-Gümüşay 2008: 343). Uluslararası terörizm ve uyuşturucu madde kaçak-

Propaganda amaçlı kimi söylemlerin oluşturduğu sis perdesine karşın uluslar arası sermayenin kayıtsız şartsız egemenliğine dayalı yeni bir tür imparatorluk dönemine girdiğimiz konusunda yaygın kanaat bulunmaktadır.

çılığın çağdaş demokratik ülkeler açısından ciddi bir tehdit olarak görülmemekte olup, terör örgütlerinin silah satın alma finansmanı ve kara para aklama operasyonlarında öne çıkan unsurlardır (Türk Demokrasi Vakfı 1999: 13).

Bir başka nokta; uluslararası terörizmle bir devleti temel politikalarını değiştirmeye, belirli kararlar almaya zorlamak amacıyla yasa dışı şiddetin kullanılması söz konusudur. Kimi devletler dış ilişkilerinde terörizmi bir araç kullanırken, kimileri de teröristlerle karşı karşıya gelmemek için onların faaliyetlerine göz yummaktadır. Her ne şekilde olursa olsun bu gibi ülkeler sözde terörizme karşı çıksa da eylemde terör örgütlerini himaye etmekte ve onlara sahip çıkmaktadır (Türk Demokrasi Vakfı 1995: 7-8). 2001 yılı Eylül ayından bu tarafa

Uluslararası terörizmle bir devleti temel politikalarını değiştirmeye, belirli kararlar almaya zorlamak amacıyla yasa dışı şiddetin kullanılması söz konusudur.

teröre karşı uluslararası düzeyde ciddi bir tavır ortaya konulsa da hâlen tümüyle sahiplenilmiş ve tehlike ortadan kaldırılmış değildir (Hobsbawn 2008: 145). Çünkü kimi hükümetler diğer ülkelerin iç politikalarını etkilemek, bölgelerinde etkili olmak amacıyla uluslararası terörizmi desteklemekte hatta bir kısım saldırıları bizzat organize etmektedirler (Brown 2004: 11). Bu şekilde terör hareketlerinin hız kazanması ve güç elde etmesiyle uluslararası siyasal ilişkiler ile bölgesel ve ülke düzeyindeki siyasal ve toplumsal sorunlar arasında yakın ilişki ortaya çıkmaktadır (Yılmaz 2004: 11-13). Ülkeler savaş yöntemiyle elde edebileceği birtakım stratejik avantajları zaman zaman uluslararası terörizm yolu ile kazanabileceklerini düşünmektedirler. Bu nedenle de terörü desteklediği gibi bizzat devletin kurumları da terörün içerisinde yer alabilmektedir. Elbette ki buna devlet terörü de denilebilir (Ergil 1992: 141).

Günümüzde terörü kullanarak bir kısım devletlerin bölgesel güç olması engellenebilmektedir (Dilmaç 1996: 5). Ayrıca bazı devletler farklı devletler içerisinde yer alan gruplara ya da bireyleri o ülkelere karşı verdikleri siyasal mücadelede ya da siyasal taleplerde hukuki temelde haklı bularak bu gruplara ve bireylere barınma hakkı tanımakta, hatta iade etmemekte, kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaktadır (Beşe 2002: 30). Uluslararası terörizmin en önemli yönü terör sorunu olan devletin halkı üzerinde dehşet ve korku yaratmak böylece devletin bütün dikkatini ve mesaisini bu sorun üzerine yoğunlaştırmasını sağlamaktır (Karakaya 1998: 78). Siyasal nitelikli şiddet olaylarının üzerinde çoğu zaman ülkeler durmazlar. Hatta siyasal şiddet uygulayan kişilerin kendi ülkelerine gelmeleri durumunda normal suçlu değil, siyasal suçlu muamelesi görmelerini sağlarlar ve iade etmezler (Tacar 1999: 38).

Türkiye'ye karşı da diğer ülkelerin emperyalist ve sömürgeci anlayışla destekleriyle ortaya çıkardıkları terör hareketi planlı, programlı, sistemli olarak uygulanmakta, âdeta ilan edilmeyen bir savaş görünümü yaratmaktadır (Özgen 1989: 49). Türkiye uluslararası terörizm ve uyuşturucu kaçakçılığında tehdit altındadır. Türk Devleti; etnik ayrımcılığa, ırkçı ulus anlayışına göre oluşmadığı hâlde bir etnik söylem ve etnik temelli bir ayrışmayla karşı karşıyadır (Türk Demokrasi Vakfı 1996: 20). Sınırları içerisinde yaşayan insanların etnik kökenine bakılmaksızın ve kültürel zenginlikleri yadsınmaksızın Türk ismi altında birleştiği hâlde bir tartışma başlatılmıştır (Türk Demokrasi Vakfı 1996: 28). Diğer yandan Türkiye'deki durumun bir savaş durumu ve iç savaş olarak belirtilebilmesi için ayrılmış bir ülke parçasının bulunması gereklidir (Türk Demokrasi Vakfı 1996: 46).

Gerek Türkiye ve gerekse diğer ülkeler için uluslararası terörün hedefi siyasi değişikliktir (Şüküroğlu 1994: 58). Uluslararası terörizmde temel olgu siyasidir. Siyasi birtakım amaçlara ulaşmak için terör bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle de etkileri geniştir (Akbulut 1988: 36). Terörizm siyallaştığı zaman uluslararası düzeyde siyasi algılamalar ortaya çıkacak ve teröristlerin iadesi zorlaşacaktır. Hatta teröristlerle ilgili özgürlük ve insan hakları savunucuları gibi tabirlerin kullanılması mümkün olacaktır (Uyar 2008: 6-7). Siyasi terörizmde ideoloji, propaganda esastır. İdeolojilerde hedef gösterme siyasal katılımı sağlama toplumsal katılım ve metot belirlenir (Uyar 2008: 8-10). Siyasi terörün amaçları ise; milletin moral gücünü yıkmak, onu oluşturan grupları parçalamak, geniş kalabalıkları etkisiz hâle getirmek, otoriteyi, onu koruyanları ve görevlileri küçültmek, gruplar arasında kin, nefret oluşturarak birbirine düşürmektir (Bağrıaçık 1992: 16).

Siyasal terör insanları sindirmek ve yıldırım yoluyla kendi istemiş olduğu düşünceleri ve davranışları benimsetir. Bunu yaparken de zor kullanma ve tehdit eylemlerine başvurur. Siyasal terörde eylemler rastgele kitle seçilerek yapılabildiği gibi tek bir hedef üzerinden de gerçekleştirilebilir (Ak 1995: 7,9). Siyasal şiddeti kullananlar bölge halkını her türlü yöntemi kullanarak sindirebilmekte, böylece halkı kolay bir şekilde yönlendirerek terör örgütünün her söylediğini yapma noktasına getirebilmektedir (Törel 2002: 109). Wilkinson "*Şiddet devlete karşı uygulandığı zaman buna siyasal şiddet denilmektedir.*" derken (Seyrek 2001: 19), Grant Wordlaw siyasi amaçlı terörizmi; "*Bireyler ya da gruplar tarafından, yerleşik*

Türkiye'ye karşı da diğer ülkelerin emperyalist ve sömürgeci anlayışla destekleriyle ortaya çıkardıkları terör hareketi planlı, programlı, sistemli olarak uygulanmakta, âdeta ilan edilmeyen bir savaş görünümü yaratmaktadır.

bir otorite adına ya da bu otoriteye karşı eylemin esas mağdurlarından çok daha geniş bir hedef kitle üzerinde maksimum seviyede endişe ve korku yaratmak suretiyle politik taleplerini kabul ettirmeye yönelik şiddet kullanımı ya da tehdittir.” demektedir. Londra’daki Terörizm Araştırmaları Enstitüsü Müdürü Paul Wilkon ise politik terörizmi; “Birtakım politik taleplerin karşılanmasını sağlamak amacıyla; bireyleri, grupları, toplulukları ya da hükümetleri yıldırım için cinayet ya da imha hareketlerinin sistematik olarak kullanılması ya da bu amaçla tehdit oluşturulmasıdır.” (Beşe 2002: 24) diye tanımlar. Ekkard Zimmerman siyasal şiddet terörünün öğelerini şu şekilde ifade etmektedir: “1- Şiddet eylemlerine katılanların sayısındaki çokluk. Sayı arttıkça eylemin siyasal şiddet sayılma olasılığı da artar. 2-Eyleme katılanların amaçlarının siyasal nitelikli olması. 3- İlgili toplum ve halkın tepkileri” (Tacar 1999: 35).

Siyasal şiddette kitleler, gruplar, kolektif hareketlere başvururlar. Eylemler iktidarın meşruiyetini reddeder. Ya siyasal iktidarı kökünden değiştirmek ya da yıkmayı hedefler (Tacar 1999: 36). Siyasal eylemlerde fiziksel ve ekonomik zararlar oldukça büyüktür. Eğer siyasal şiddet aşağıdan yukarıya devlet otoritesine doğru yapılırsa ve genelleşirse iç savaş niteliğine dönüşebilir. Siyasal şiddetin ülkelerin iç meselelerinden çıktığı noktada ise uluslararası bir boyut kazanır ki, o zaman daha ciddi tehdit olarak karşımıza çıkar (Tacar 1999: 36). Siyasal şiddeti kullananlar çağımızda teknolojik ve kitle haberleşme araçlarını da kullanarak, ciddi şekilde etkili hâle gelebilmektedirler (Hazır 2001: 16).

Siyasal şiddete karşı bir ülkede en önemli olgu, devletin ve milletin dayanışma ve uyum içerisinde bulunmasıdır. Bunun da temel dayanağı millî siyasettir. Millî siyasetin gerçekleşebilmesi için de millî şahsiyetin olması gerekir. Toplumlarda bütün zararlı olayların, anarşinin ve terörün artmasındaki temel olgu millî şahsiyetin zayıflamasıdır (Göçgün 1985: 55).

Siyasal terörizmin demokratik rejimleri hedef seçmesindeki temel neden bu rejimler üzerinde birtakım beklentilerin olmasıdır. Siyasal terörde öncelik, vatandaşların demokratik değerler ve inançlara olan güvenini sarsmak ve böylece hükümetleri lehlerine oluşabilecek bir pazarlık içerisine çekmektir. Bu şekilde ciddi bir halk desteği ortaya çıkacaktır (Hazır 2001: 58). Demokratik devletlerin halk arasında ortaya çıkan korku psikolojisi durumunda davranışlarında çok dikkatli olması gerekmektedir. Bir taraftan yargı ve güvenlik güçleri kanunları uygulamalı, can ve mal güvenliğini sağlamalı, öbür taraftan da gerekli tedbirleri almalıdır (Hazır 2001: 71). Demokratik devletlerde siyasal terörde sonuca ulaş-

Günümüzde Türkiye’de siyasal şiddetin estirdiği terör ciddi boyutlara ulaşsa da Türkiye hâlâ homojen ve bütünleşmiş bir ülkedir.

mak oldukça zordur. Demokratik kuralları uygulamak, hukuka uygun hareket etmek, uluslararası kamuoyunu dikkate almak ve insan haklarına dikkat etmek zorundadır (İlhan 2008: 24).

Günümüzde Türkiye’de siyasal şiddetin estirdiği terör ciddi boyutlara ulaşırsa da Türkiye hâlâ homojen ve bütünlüğe sahip bir ülkedir (Hazır 2001: 133). Bugün geldiğimiz noktada Türkiye’de yaşanan terörü birçok ülke çeşitli isimler altında maalesef desteklemektedirler. Bunlar; Kürt Demokratik Halk Birlikleri (YDK-), Avrupa Kürt Dernekleri Konfederasyonu (Kon-Kurd), İskandinavya Kürt

Ulusal düzeyde yapılması gerekenler ise; sosyal bütünleşmenin sağlanması için gereken her şeyin bir an önce yapılmasıdır. Bu konuda en önemli nokta; kültür birliğinde ortaya çıkan aksaklıkların bir an önce giderilmesidir.

Barış Konseyi, Fransa Kürt Halkıyla Dayanışma Koordinasyon Kurulu, Belçika Kürt Halkına Karşı Yürütülen Savaşa Hayır Koordinasyon Kurulu, İngiltere’de Londra Kürt İlişkileri Grubu, Londra Kürdistan İnsan Hakları Projesi (KHRP), Amerikan Kürt Enformasyon Ağı (AKI) gibi kuruluşlar görünmektedir (Terörizm 2002: 3-6).

Sonuç

İster terör ister terörizm ve isterse siyasal terörizm boyutuyla konuyu ele alalım bu sorundan kurtulabilmenin en önemli şartı uluslararası düzeyde iş birliğini ve yardımlaşmayı geliştirme zorunluluğudur. Bu konuda atılacak en önemli adım ise ortak terörle mücadele merkezlerinin kurulması, istihbaratın her unsurunun bir araya getirilmesi, kolluk kuvvetleri ve tepkilerinin organize edilmesidir (Cordesman 2010: 136). Diğer yandan terörist örgütleri destekleyen ülkelere karşı daimî statüde uluslararası bir antiterörizm kuruluşu oluşturulması gerekmektedir. Bu kuruluşun temel görevi ise; teröre destek

veren ülke ve kişileri tespit etme ve bunlara karşı uygulanacak yaptırımları ve izlenecek hareket tarzlarını belirleme yetkisidir (Ganur 2006: 29).

Ulusal düzeyde yapılması gerekenler ise; sosyal bütünleşmenin sağlanması için gereken her şeyin bir an önce yapılmasıdır. Bu konuda en önemli nokta; kültür birliğinde ortaya çıkan aksaklıkların bir an önce giderilmesidir. Örneğin dil birliği, millî tarih bilinci atılacak ilk adımlar olmalıdır. Milliyet tezi yeniden dizayn edilerek Türk milliyetçiliği kavramı Atatürk döneminde olduğu gibi liberal, cumhuriyetçi ve laik eksende birleştirici ve bütünleştirici olarak yeniden hedeflendirilmeli ve bu da topluma doğru bir şekilde anlatılmalıdır. Her şeyden önemlisi de terörizm hangi boyutta olursa olsun yılgınlık gösterilmemeli ve bütün unsurlar ile karşı durulmalıdır. ■

Bibliyografya

- ACAR, Ünal (2005), **Terörizmin Nedenleri ve Teröristin Kişiliği**, Ankara (Doktora Tezi).
- ACAR, Ünal- URHAL, Ömer (2007), **Devlet-Güvenlik-İstihbarat-Terörizm, Ankara.**
- AK, Aynur (1995), **Uluslararası Terörizm**, Ankara (Yüksek Lisans Tezi).
- AKBULUT, İlhan (1988), **Devlet, Terörizm ve Ülke Bölücülüğü**, İstanbul (Doktora Tezi).
- AKŞEN, Hakan, KOÇ, Bekir (2010), “Terör Olaylarına Karşıların Sosyo-Ekonomik ve Eğitim Durumları İle Bazı Demografik Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi”, **Terörün Sosyal Psikolojisi**, Editör: Sever, Murat – Canoğlu, Hüseyin - Başbüyük, Oğuzhan Ankara.
- ALKAN, Necati (2000), **Psikolojik Hareket, Terörizm ve Polis**, Ankara.
- ALKAN, Necati (2002) **Gençlik ve Terörizm**, Ankara.
- ARIBOĞAN, Deniz Ülke (2003), **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak**, İstanbul.
- ARIBOĞAN, Deniz Ülke (2006), “Terörizme Karşı Kurumlararası Koordinasyon ve İşbirliği İmkanları”, **Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu**, 23-24 Mart 2006 Ankara.
- ARSLAN, Feyzullah (2000), “Devletimizin Terörizm ve Terör Örgütü PKK ile Mücadelede Çıkarıldığı Mücadele Yasaları ve Gelişmeleri” **Fırat Üniversitesi'nin 25. Kuruluş Yıldönümünde I. Milletlerarası Doğu ve Güney Doğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu**, 27-29 Mart 2000, Elazığ.
- AYKIN, Hasan- GÜMÜŞAY Kevser (2008), “Terörle Mücadelede Yeni Boyut: Terörün Finansmanı ile Mücadele”, **Karapara Aklama ve Terörizm Finansmanı**, (ed. Aydın, Süleyman), Ankara.
- BAGRIAÇIK, Mustafa (1992), **Terör, Terörün Sebepleri ve Türkiye'deki Görünümü Üzerine Bir Araştırma**, İstanbul (Doktora Tezi).
- BAHARÇİÇEK, Abdulkadir (2010), “Radikalleşmenin Önlenmesi ve Terörle Mücadele Üzerinde Demokratikleşmenin Rolü”, **Terörün Sosyal Psikolojisi**, Editör: Sever, Murat – Canoğlu, Hüseyin Başbüyük, Oğuzhan, Ankara.
- BAHARÇİÇEK, Abdülkadir (2000), “Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.10, S.1, Elâzığ.
- BAKANLIKARARASI KURUL (1973), **Türkiye Gerçekleri ve Terörizm**, Ankara.
- BAŞBAKANLIK (1983), **Terör ve Terörle Mücadele Durum Değerlendirmesi**, Ankara.
- BAŞBAKANLIK KOMİSYON (1998), **Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan Terör Nedeniyle Göç Eden Ailelerin Sorunları**, Ankara.
- BAŞEREN, Sertaç(2006), “Kavramsal Olarak Terörizm, Tarihi ve Hukuki Boyutlarıyla”, **Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu**, 23-24 Mart 2006, Ankara.
- BEŞE, Ertan (2002), **Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları**, Ankara.
- BROWN, Doug (2004), **Terörizm ve Terörizmle Mücadele**, çev. Tomuş, Lütfi Ankara.
- CERRAH, İbrahim (2000), “PKK Terörünün Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Nedenleri: Batılı Ülkelere PKK Terörüne Yaklaşımlarına Eleştirel Bir Bakış” **Fırat Üniversitesi'nin 25. Kuruluş Yıldönümünde I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu**, 27-29 Mart 2000, Elâzığ.
- CORDESMAN, Anthony H., (2010), “**Terörle Mücadelede Askeri İstihbarat**”, **Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu**, 15-16 Mart 2010, Ankara.
- ÇAĞLAR, Ali (2000), “Terör ve Türkiye”, **Fırat Üniversitesi'nin 25. Kuruluş Yıldönümünde I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu**, 27-29 Mart 2000, Elâzığ.
- DEMİREL, Emin (2007), **Terör**, İstanbul.
- DİLMAÇ, Sabri (1996), **Uluslararası Bir Sorun Terörizm ve Türkiye**, Ankara (Yüksek Lisans Tezi).
- DÖNMEZER, Sulhi (1985), Teröristlerin Rehabilitasyonu, **Anarşi ve Teröre Karşı Atatürkçülükte Bütünleşme Sempozyumu**, 18-19 Nisan 1985, Konya.
- EKİZER, Süleyman (2000), “Terörle Mücadelede Bilimsel Yaklaşımlar”, **Fırat Üniversitesi'nin 25. Kuruluş Yıldönümünde I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu**, 27-29 Mart 2000, Elazığ.

- ERDEM, Çiğdem (2001), **Terör ve Terörizm Kavramları Üzerine Bir İnceleme**, Ankara.
- ERGİL, Doğu (1992), “Uluslararası Terörizm”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.47, S.3, Ankara.
- ERKAL, Mustafa (1992), **İktisadi Kalkınmanın Kültür Temelleri**, İstanbul.
- FENDOĞLU, Tahsin (2000), “Uluslararası Belgelerde Terörizm”, **Fırat Üniversitesi’nin 25. Kuruluş Yıldönümünde I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu**, 27-29 Mart 2000, Elazığ.
- FİDAN, Mehmet (2000), “Kitle İletişim Araçlarında Terör Olayları”, **Fırat Üniversitesinin 25. Kuruluş Yıldönümünde I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu**, 27-29 Mart 2000, Elazığ.
- GANOR, Boaz (2006), “Soğuk Savaş Döneminden Geçiş ve Terörizm”, **Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu**, 23-24 Mart 2006, Ankara.
- GÖÇGÜN, Önder (1985), “Anarşi ve Teröre Karşı Atatürkçülük ve Millî Kültür”, **Anarşi ve Teröre Karşı Atatürkçülükte Bütünleşme Sempozyumu**, 18-19 Nisan 1985, Konya.
- GÖKSU, Turgut-BİLGİÇ, Veysel Kaan (2010), “Kentleşme ve Göçün Teröre Etkisi”, **Terörün Sosyal Psikolojisi**, Editör: Sever, Murat – Canoğlu, Hüseyin – Başibüyük, Oğuşhan, Ankara.
- GÜNAY, Umay Türkeş (2000), “Güvenlik ve Huzurun Kültür, Sanatla Bağlantısı”, **Fırat Üniversitesi’nin 25. Kuruluş Yıldönümünde I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu**, 27-29 Mart 2000, Elazığ.
- HAZİR, Hayati (2001), **Demokraside İstikrarsızlığın Sebebi Olarak Siyasal Şiddet ve Terörizm**, Ankara.
- HOBBSAWN, J. Eric (2008), **Küreselleşme, Demokrasi ve Terörizm**, çev. Akınhay, Osman, İstanbul.
- İŞIKLI, Alpaslan (2008), “Devletin Küçültülmesi ve Sosyal Rejimin Demokratikleşmesi”, **Küreselleşme, Demokratikleşme ve Türkiye Uluslararası Sempozyumu**, 27-30 Mart 2008, Ankara.
- İLHAN, S. (2008), **Terör Neden Türkiye?**, İstanbul.
- İŞERİ, Reyhan (2008), **Türkiye’de Etnik Terör: ASALA ve PKK Örneği**, Ankara (Yüksek Lisans Tezi).
- KARAKAYA, Gülcan (1998), **Medya ve Terör İlişkisi**, Ankara (Yüksek Lisans Tezi).
- KARAOŞMANOĞLU, Ali (2006), “Küresel Terörizmin Ulaştığı Boyutlar Çerçevesinde Edinilen Tecrübeler”, **Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu 23-24 Mart 2006**, Ankara.
- KILIÇ, Hilal (1996), **Terörizm ve Mücadele Yöntemleri**, Diyarbakır (Yüksek Lisans Tezi).
- KOÇAOĞLU, Mehmet (2000), “21.Yüzyılda Güvenlik Yine Türkiye’nin Öncelikli Sorunudur”, **Fırat Üniversitesi’nin 25. Kuruluş Yıldönümünde I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu**, 27-29 Mart 2000, Elazığ.
- KOÇDEMİR, Kadir (2004), **Millî Devlet ve Küreselleşme**, İstanbul.
- KODAMAN, Bayram (1985), “Terör ve Otorite”, **Anarşi ve Teröre Karşı Atatürkçülükte Bütünleşme Sempozyumu**, 18-19 Nisan 1985, Konya.
- KOMİSYON (2005), **Terörizm ve Anti Terörizm**, (Editör: Uçkun, Gazi), Kocaeli.
- KUYAKSİL, Ali (2000), “Uluslararası Sistem ve Terör”, **Fırat Üniversitesi’nin 25. Kuruluş Yıldönümünde I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu**, 27-29 Mart 2000, Elazığ.
- MAZARI, Shireen (2006), “Terörizmin Geleceği ve Ortak Nitelikleri”, **Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu 23-24 Mart 2006**, Ankara.
- MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI (1999), **Şehit Öğretmenler**, Ankara.
- MUTİOĞLU, Halil (2000), “Yeni Dünya Düzen(siz)liğinden Terör ve Türkiye”, **Fırat Üniversitesi’nin 25. Kuruluş Yıldönümünde I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu**, 27-29 Mart 2000, Elazığ.
- MÜTEVELLİOĞLU, Nergiz- ERSEZER, Devrim (2008), “Küreselleşme ve Sosyal Devlet”, **Küreselleşme, Demokratikleşme ve Türkiye Uluslararası Sempozyumu**, 27-30 Mart 2008, Ankara.

- ÖZÇER, Akın (2006), **Çoğul İspanya Anayasal Sistemi ve Ayrılkçı Terörle Mücadele Modeli**, Ankara.
- ÖZGEN, Mahmud İhsan (1989), **Türkiye’de Şiddet Hareketleri Kaynakları ve Hedefleri**, İstanbul.
- SARAÇLI, Murat (2007), “Uluslararası Hukukta Terörizm” **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.11, S.1-2, Ankara.
- SEYREK, Nihat (2001), **Terörizm ve Uluslararası Yönü**, Ankara (Yüksek Lisans Tezi)
- SÜZER, Abdullah (1992), **Dış Güçlerin Türkiye’ye Yönelik Emelleri, Türkiye İçindeki Anarşi-Terörün Kaynakları ve Faaliyetleri**, İstanbul (Yüksek Lisan Tezi).
- ŞÜKÜROĞLU, Hülya (1994), **Türkiye’de Anarşi ve Terörün Sosyo-Kültürel Sebepleri**, Ankara (Yüksek Lisans Tezi).
- TACAR, Pulat (1999), **Terör ve Demokrasi**, İstanbul.
- TATAR, Taner (2000), “Demokrasi Kalkanında Terör”, **Fırat Üniversitesi’nin 25. Kuruluş Yıldönümünde I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu**, 27-29 Mart 2000, Elâzığ.
- TATAROĞLU, Muhittin (2002), “Terörün Siyasal Bütünleşmeye Etkisi”, **Muğla Üniversitesi SBE Dergisi**, Bahar, S.VII, Muğla.
- TERÖRİZM, **PKK, DHKP/C ve İrticai Terör Örgütlerinin Avrupa’daki Faaliyetleri**, Mart 2002, Ankara.
- TEZCAN, Durmuş (1985), “Uluslararası Terör Suçlarında Uluslararası Yardımlaşma”, **Uluslararası Terörizm ve Gençlik Sempozyumu**, 24-26 Nisan 1985, Ankara.
- THACHUK, Kimberley (2006), “Terörizme Destek Veren Kaynaklarla Mücadele”, **Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu**, 23-24 Mart 2006, Ankara.
- TÖRELİ, Türkmen (2002), **PKK Terör Örgütü**, Isparta (Doktora Tezi).
- TURAN, Günhan (2002), **21.Yüzyılda Uluslararası Terörizmin Değişen Yüzü**, İstanbul, (Yüksek Lisans Tezi).
- TÜRK DEMOKRASİ VAKFI (1995), **Avrupa’daki Terör Üssü Yunanistan**, Ankara.
- TÜRK DEMOKRASİ VAKFI (1996), **Türkiye Gerçeğinde Kürtler ve PKK Terörü**, Ankara.
- TÜRK DEMOKRASİ VAKFI (1999), **Terörizm ve Organize Suçlar**, Ankara.
- TÜRK DİL KURUMU (1998), **Türkçe Sözlük**, C.2, Ankara.
- TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI** (2002), Ankara.
- ULUSLARARASI STRATEJİK ARAŞTIRMALAR KURUMU (2008), **PKK Terör Örgütü ile Etkin Mücadelede Analiz, Risk, Fırsat ve Öneriler**, Ankara.
- UYAR, Tulga (2008), **Terörle Mali ve Hukuki Mücadele**, Ankara.
- UYUŞTURUCU VE TERÖRLE MÜCADELE İNSİYATİFİ (1996), **PKK Terör ve Uyuşturucu Kaçakçılığı**, Ankara.
- YAVUZ, Ufuk Gürsoy (2008), “Mali Suç ve Terörizmin Finansmanı İstihbaratı”, (Editör: Aydın, Süleyman), Ankara.
- YAYLA, Ahmet Said (2008) “Terörizmin Finansmanı ve Organize Suç Örgütleri ile İlişkiler”, (Editör: Aydın, Süleyman), Ankara.
- YAYLA, Atilla (1985), “Uluslararası Terörizmin Sebepleri”, **Uluslararası Terörizm ve Gençlik Sempozyumu**, 24-26 Nisan 1985, Ankara.
- YILMAZ, Rasih (2004), **Travma Küresel Terör Türkiye’de**, İstanbul.
- YÜKSEK ÖĞRETİM KURUMU (1985), **Türkiye’de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri**, Ankara.